

KENTLERDE SOSYAL VE MEKÂNSAL AYRIŞMANIN RESİM SANATINA ETKİLERİ

Fergana Kocadoru Özgör

Güzel Sanatlar Fakültesi, Resim Bölümü, Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir, Türkiye,
fergana.ozgor@balikesir.edu.tr, 0000-0002-2885-7917

Özet

Kent ve insan etkileşiminin tarihi, ilk çağlara kadar uzanmaktadır. Çeşitli dönemlerde yerleşim alanları ve kent kültürü değişse de kentin etkileşim alanı olması durumu her dönemde karşımıza çıkmaktadır. Kimi zaman dinsel, kimi zaman sosyal ve ticari bir alan olan kent, Sanayi Devrimi'ne kadar bütünleştirici bir yana sahip olmuştur. Sanayileşme Dönemi'nde işçi sınıfının oluşmasıyla birlikte kapitalist toplumun sınıfsal farklılıkları karşımıza çıkmaktadır. Bu sınıfsal farklılıklar kentin bütünleştirici özelliğini kaybetmesine neden olmuştur. Fakir kesimin kötü hayat koşulları ile banliyölere çekilmesiyle birlikte, kent merkezi kentsoylu kesim için adeta kendini gösterdiği bir sahneye dönüşmüştür. Bu durum kentleri sosyal ve mekânsal ayrışmaya itmiştir. Kentlerdeki sosyal ve mekânsal ayrışma dönemin sanatçıları da etkilemiş 18. ve 19. yüzyıl ressamı bu durumu oldukça gerçekçi bir biçimde resmetmişlerdir. 20 yüzyılın başına geldiğimizde ise karşımıza I. ve II. Dünya Savaşı'ndan zarar görmüş olumsuz bir kent deneyimi çıkmaktadır. 20. Yüzyılın ikinci döneminde ise üst sınıfın kendini kent mekânından soyutlayıp şehir dışına yerleşim kurması kentsel ve mekânsal ayrışmaya örnek oluşturmaktadır. Resim sanatında özellikle Amerikan sanatçılar bu durumu eserlerinde yansıtmıştır. 21. Yüzyılda ise kentsel ve mekânsal ayrışma farklı bir biçimde karşımıza çıkmaktadır. Artık bu dönemde toplumsal statüsü ne olursa olsun bireyler enformasyon toplumu krizi yaşamakta artık kent mekanının fiziksel anlamı değişime uğramaktadır. Dijital teknolojiler bireyi adeta ev ortamına hapsedmekte ve dış mekanla iletişimini kesmektedir. Günümüz sanatçıları bu durumu güncel bir sorunsal olarak ele alıp farklı disiplinlerle iş üretmektedirler. Bu çalışmada kentlerdeki sosyo-mekansal ayrışmanın sebepleri araştırılmıştır. Çalışmanın amacı ise bu ayrışmanın rönesanstan günümüze resim sanatına etkisini örneklerle incelemektir. Sanayi Devrimi'nde daha keskin bir hal alan sosyal ve mekânsal ayrışma günümüze kadar devam etmiş, resim sanatında bu konu ayrışmanın niteliğine göre farklı biçimlerde işlenmiştir. Bu doğrultuda çalışma kentlerdeki sosyo-mekansal ayrışmanın eserlere etkisi kronolojik olarak incelemektedir.

Anahtar Kelimeler: Kent, Resim, Mekân, Birey.

THE EFFECTS OF SOCIAL AND SPATIAL SEGREGATION IN CITIES ON PAINTING

Abstract

The history of the interaction of the city and people date back to early ages. Even though areas of settlement and urban culture varies at different periods of time, the fact that the city is an interaction zone is valid for every period. The city, which is sometimes a religious, a social and a commercial area, had an integrative aspect until the Industrial Revolution. The working class has appeared during the Perion of Industrialization, and thus class differences of the capitalist society into have evolved. These differences have caused the loss of the integrative attribute of the city. The poor have withdrawn into suburbs with bad living conditions, and in this way the city center has almost turned into a scene for the bourgeoisie. This situation has pushed cities into a social and a spatial separation. The social and spatial segregation period in the cities also affected the artists, and the 18th and 19th century painters portrayed this situation in a very realistic way. The beginning of the 20th century sets a negative city experience which had been damaged during Ist and IInd World Wars. The second half of the 20th century poses an example for the upper class isolating itself from the urban space and establishing settlements outside the city, which is an example of urban and spatial segregation. In the art of painting, especially American artists reflected this situation in their works. In the 21st century, on the other hand, urban and spatial segregation emerges in a different way. In this period, regardless of their social status, individuals are experiencing an information society crisis and the physical meaning of urban space is changing. Digital technologies imprison the individual at home environment and where communication with the outdoor is cut off. Today's artists consider this situation as a current problem and produce works with different disciplines. In this

ARAŞTIRMA MAKALESİ / RESEARCH ARTICLE

Geliş/Received: 07.03.2023 Kabul/Accepted: 24.06.2023

Kocadoru Özgör, F. (2023). Kentlerde Sosyal Ve Mekânsal Ayrışmanın Resim Sanatına Etkileri. KARESİ Journal of Architecture, 2(1): 18-28.

study, the causes of socio-spatial segregation in cities were investigated. The aim of the study is to examine the effect of this segregation on the art of painting from the renaissance to the present with examples. This social and spatial segregation has taken a sharper turn during the Industrial Revolution, and has continued until today. spatial. In the art of painting, this matter is studied varying according to the nature of the segregation. For this purpose, the effect of the socio-spatial segregation in the cities on the works are examined chronologically.

Key words: City, Painting, Space, Individual.

1. GİRİŞ

Kent, insanlığın başlangıcından günümüze uzanan süreçte etkileşim mekânı özelliğini korumuştur. İnsanlık ilk çağdan itibaren barınma ve kendini koruma iç güdüsü ile mağaralardaki yerleşimden modern kentlere uzanan süreçte kendine alanlar yaratmıştır. Paleolitik Çağ'da mağaralar ile yaşam alanını keşfeden insanoğlu, bu dönemde doğa ile mücadele halindedir. İklim ve besin durumuna göre Paleolitik Çağ'da sürekli yer değiştiren insan topluluklarında, sabit bir yerleşim yeri algısı bulunmamaktadır. Neolitik döneme geldiğimizde ise kentlerin oluşumuna tanık olunmaktadır. Kentlerin temelleri, hac amacıyla toplanma yerleri olarak atılmıştır (Mumford, 2013, s.21). Doğum, ölüm gibi gündelik olayların gizemi karşısında büyülenen insanlık bu durumları kutsamak için alan arayışına girmiştir. Böylelikle ilkel mabetler yapılmaya başlanmıştır. Neolitik çağda tarımın yapılması ve hayvanların evcilleştirilmesi de sabit tarım köylerinin kurulmasını sağlamıştır. Neolitik dönem köyleri, günümüz kentlerinin temelini oluşturmaktadır. Bu dönemde herhangi bir kentsel krizden söz edemeyiz. Neolitik dönem yerleşimlerinde barış içinde imece usulü bir yaşam tarzı benimsenmiştir. Neolitik çağ sonu olarak nitelendirilen Paleo-neolitik dönemde günümüz kentlerine yakın bir kent kavramı karşımıza çıkmaktadır. Neolitik dönemin naif tarım köyleri, eril gücün hâkim olduğu sert ve savunma amaçlı alanlara dönüşmüştür. Krallar yetkileriyle adeta tanrılaştırılmıştır. Dışarıdan gelebilecek her türlü saldırıya karşı şehirler surlarla çevrilmiş, eski güvenli küçük tarım köylerinin yerini her an savaşa hazır korunaklı şehirler almıştır. Antik Mezopotamya ve Roma Uygarlığında kentler savunma ve yayılma politikasında olsa da bu dönemde kent, bireyin sosyal olarak etkileşim kurduğu bir alan haline gelmiştir. Örneğin Babil, döneminin en büyük kenti olup ticaret ve dini bir merkez haline gelmiştir (Öztürk, 2014, s.39). Özellikle Antik Yunan kentlerinde yaşayanlar için pek çok aktivite düzenlenmiştir. Spor müsabakaları, tiyatrolar, müzik gibi etkinlikler bireyin bulunduğu mekânı sadece koruma amacıyla değil, sosyal olarak da kendini gösterdiği bir yere dönüştürmüştür. Günümüz metropollerinin atası olan Yunan "polis'leri" yurttaşın kişiliğinde hayat bulmuştur (Mumford, 2013, s.214). Ortaçağ'a geldiğimizde ise karşımıza kilise odaklı bir kent planı karşımıza çıkmaktadır. Kentlerin merkezindeki gösterişli kiliseler, dinin gücünü kentlilere göstermek için yapılmışlardır. Ayrıca ortaçağ kentlerinin etrafındaki surlar da güvenlik için yapılsa da ortaçağ kentlilerinin üzerinde bir denetim ve baskı yaratmıştır. Yoğun din baskısı içinde ve surlarla yalıtılan kent sakinleri Rönesans dönemine kadar karanlık bir çağ yaşamışlardır. Orta çağ sakinleri pazar ve panayırlar ile kent ile ilişki kursa da (ticaret, tiyatro, şiir) resim sanatı anlamında kent mekân ilişkisi

karşımıza çıkmamaktadır. Bu dönemde kilisenin etkisiyle dini resimler ve süslemeler önem kazanmıştır. Yukarıda belirttiğimiz tüm dönemlerde mutlaka resim sanatı icra edilse de bireyin kentsel mekân deneyimini çok net yansıtan resimler, perspektif kurallarının da bulunmasıyla Rönesans döneminde başlamıştır. Ortaçağ'ın bitimiyle başlayan Rönesans'ta yeni ve çağdaş bir dünya görüşü yaygınlaşmış, sanat ve sosyal hayatta kilisenin etkisi azalmıştır. Coğrafi keşifler ile zenginleşen kentler, kendi aralarında adeta mimari bir yarışa girmişlerdir. Bunun sonucunda kentlerde mekân sanatsal anlamda kendini göstermeye başlamıştır. Bu çalışmada rönesanstan günümüze kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışmanın resim sanatına etkisinin nasıl olduğu sanat tarihinden örneklerle açıklanması amaçlanmıştır. Araştırmada sanat tarihi, sosyoloji, mimarlık kitaplarından literatür taraması yapılarak genel kavramsal bir çerçeve oluşturmak hedeflenmiştir. Sonuç olarak kentlerdeki mekânsal ve sosyal değişimin resim sanatında önemli bir sorunsal olduğu saptanmıştır.

2. KENTLERDE SOSYAL VE MEKÂNSAL AYRIŞMANIN RESİM SANATINA ETKİLERİ

Resim sanatında sanatçının kentsel mekân deneyimi ilk olarak Rönesans ile başlamıştır. Eserlerde mimari perspektifin kullanılması mekanlarda derinlik ve 3 boyutluluk hissi yaratmış bunun sonucunda da figür ile mekân birbirini tamamlar hale gelmiştir. Ortaçağ resimlerinde mekan ve mimari, skolastik düşünceyi desteklemek için bir araç iken Rönesans resminde figür ile mekan ilişkisi başlı başına bir konu oluşturmuştur. Buna örnek olarak Erken Dönem Rönesans ustalarının resimleri karşımıza çıkmaktadır. Ambrogio Lorenzetti'nin "İyi Yönetimin Sonuçları" adlı eserinde ressam Siena şehrinde yaşayan mutlu insanları resmetmiştir. Resimdeki binalarda perspektif ve derinlik de verilmeye çalışılmıştır. Binalar önünde mutlu kent sakinleri, şehirde refah içinde tasvir edilmiştir (Krausse, 2005, s.8).

Şekil 1. Ambrogio Lorenzetti, İyi Yönetimin Sonuçları, Fresk, 1337-40.

Rönesans'tan sonra karşımıza daha karanlık bir dönem olan Barok dönem çıkmaktadır. Bu dönemde din ve mezhep savaşları, kiliseyi ön plana çıkarmıştır. Barok dönemde sanat Avrupa'nın bölgelerine göre farklılık göstermiştir. Orta Avrupa'da Barok resimde figürler ve mekanlar estetik kaygı taşımaktadırlar. Bu resimlerde mitolojik ve dini hikayeler tema oluşturmaktadır. Hollanda Barokunda özellikle iç mekân resimleri karşımıza çıkmaktadır. İtalyan Barok ressam Caravaggio'nun resimlerinde de karanlık bir atmosferde iç mekân ile ilişkili figürler bulunsa da Hollanda Baroku gündelik hayattan sıradan insanların kentsel mekanla ilişkisini doğrudan yansıtmaktadır. Hollanda Barokunun farklı olmasının sebebi Hollanda kentsoylu kesimin Protestan olmasıdır. Avrupa'nın kentleri din savaşları halindeyken sanatçılar kiliselerden ve Katolik yöneticilerden sipariş almıştır fakat Hollandalı ressamlar bu konuda daha özgür olmuşlar ve gündelik hayatı doğrudan resmetmişlerdir (Gombrich, 2004, s.415). Barok dönemde mezhep savaşları ve baskılar toplumdaki bireyleri ev içi yaşama itmiştir. Özellikle bu dönemde kadının hayatı tamamen evin içi olmuştur. Hollandalı Barok ressam Jan Vermeer ev içinde kadınların yaşantısını tüm gerçekliği ile resmetmiştir. Vermeer için resimde kentsel ve sosyal ayrışmanın ilk örneklerini verdiğini belirtebiliriz. Vermeer'in kadınları kent mekânından soyut güvenli bir alan olan evinde bulunmaktadır.

Şekil 2. Jan Vermeer, Dantelci Kadın, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1669.

Barok planlı mekanlar 17.yüzyıla geldiğimizde anlam değişikliğine uğramıştır. Eskiden kilisenin ve iktidarın gücünü simgeleyen bu yapılar Aydınlanma döneminin getirdiği refah ile eğlence alanlarına dönüşmüşlerdir. Barok döneminin süslü mimari üslubu ile yapılan parklar, tiyatrolar zengin kentsoylular için dizayn edilmiştir. Bu dönemde dış mekân öne çıkmış, kentlerdeki bu yapay Barok bahçeler dönemin ressamlarında Rokoko üslubunun oluşmasına katkıda bulunmuştur. Rokoko dönemi

üslubu Barok Dönem'in aksine renkli ve eğlenceli temalar taşımaktadır. Kentsoylu bireylerin iç ve dış mekânda yaşantılarını hafif erotik bir biçimde Francis Boucher ve Jean-Honore Fragonard gibi sanatçılar resmetmiştir. Rokoko dönemi resimlerinde figürde kentsel mekanlarda sosyal ve mekânsal ayrışma teması karşımıza çıkmamaktadır.

Kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışmanın resim sanatına etkisinin en net örneğini 18. Yüzyılda meydana gelen Sanayi Devrimi ile görmekteyiz. Sanayi Devrimi her alan gibi sanatta da bir dönüm noktası olmuştur. Sanayi dönemi öncesi kentler 18. Yüzyılda hızlı bir değişime uğramışlardır. Finansal kazanç uğruna köyler, bahçeler, eski binalar adeta büyüyen kente kurban edilmiştir (Mumford, 2013, s. 503). Kapitalizm insan ve mekân ilişkisini yıkıcı bir şekilde güç ve para üzerinden temellendirmiştir. Sanayi devrimine kadar pek çok savaş ve hastalık olsa da aile yapısı veya kent planları 18. Yüzyıl gibi radikal bir şekilde değişmemiştir. Kenar mahalle veya bütün ailenin tek bir kiralık odada yaşaması kavramı Sanayi Devrimi ile karşımıza çıkmaktadır. Tarım temelli eski toplumların yerini içerisinde insan yığınları barındıran büyük metropoller almaya başlamıştır. Bu metropoller farklı sosyal statüde bulunan insanların yaşayışına göre şekillenmiştir. Şehre, sanayi alanlarında çalışmak için gelen insanların yaşayışı dönemin ressamalarını etkilemiş ve Realizm akımı doğmuştur. Artık karşımıza romantik doğa ve insan unsurları yerine yeni yaşamın acımasız gerçekliği sunulmaktadır. Sanayi Devrimi'ndeki büyük kent yaşantısını adeta bir belge niteliğinde sunan; Honore Daumier, Adolph Menzer, Gustave Courbet gibi realist ressamalar resimlerini gerçek hayatı gözlemleyerek yapmışlardır (Farthing, 2012, s.301).

Şekil 3. Honore Daumier, Çamaşırçı Kadın, Ahşap Üzerine Yağlıboya, 1863

18. yüzyılın Sanayi devrimi toplumun sadece alt kesimlerini değil orta ve yukarı sınıftan insanları da etkilemiştir. Büyük şehir ve hızlı metropol hayatı bu kesimi kendini sokakta göstermeye itmiştir. Rousseau, dönemin Paris’indeki insanlara adeta aktörlere benzetmiştir. Sokak tiyatro sahnesi, birey ise kıyafetleri ile bu sahnenin baş aktörüdür. İnsan bedeni, saç ve makyajlarla adeta bir oyuncak haline gelmiştir (Sennett, 1996, s. 92-94). On sekizinci yüzyılın ortalarında ve sonlarında bireylerin kendini göstermesi için birçok sosyal alan açılmıştır. Parklar, kafeler, kulüpler bireyi ev dışında sosyalleşmeye, kamusal alana itmiştir. Bu dönemde sosyal ve mekânsal ayrışmanın resim sanatına etkisi oldukça fazla olmuştur. Sanatçılar için şehir bir ilham kaynağı haline gelmiştir. Sanatçı artık atölyede değil dış mekânda canlı hayatın içine karışmıştır. 19. Yüzyılın başında Paris’te doğan “İzlenimcilik” akımında Pierre Auguste Renoir, Edgar Degas, Claude Monet gibi ressamlar kentteki yaz gecesi eğlencelerini, at yarışlarını, piknikler gibi dış mekân aktivitelerini resimlemişlerdir (Krausse, 2005, s.70).

19. yüzyıl toplum ve kent yapısının değişiminin çağı olarak karşımıza çıkmaktadır. 19. Yüzyıl kentleri zorlayıcı, planlı ve katı bir biçimde özelliğe sahip olmuştur (Öztürk, 2014, s.71). Demiryolu ulaşım sisteminin kurulması ile sanayi ağı daha da genişlemiştir. Fakat artan sanayi ve iş gücü temposu bireye mutluluk yerine derin bir buhran getirmiştir. Bu dönemde alkol bağımlılığı, intihar, ruhsal problemler fazlasıyla karşımıza çıkmaktadır (Freyer, 2014, s.70-71). 19. Yüzyılın ortası ve sonunda sadece toplumun ağır iş yapan kısmında değil sanatçı ve düşünürlerde de bu buhranın izlerine rastlamaktayız. Fransa’da Geç-İzlenimci (post-empresyonist) ressamlar Henri de Toulouse Lautrec, Vincent Van Gogh resimlerinde dönem insanın sosyal ve mekânsal krizlerini çarpıcı bir şekilde resmetmişlerdir.

Şekil 4. Pierre Auguste Renoir, Moulin de la Galette’de Dans, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1876.

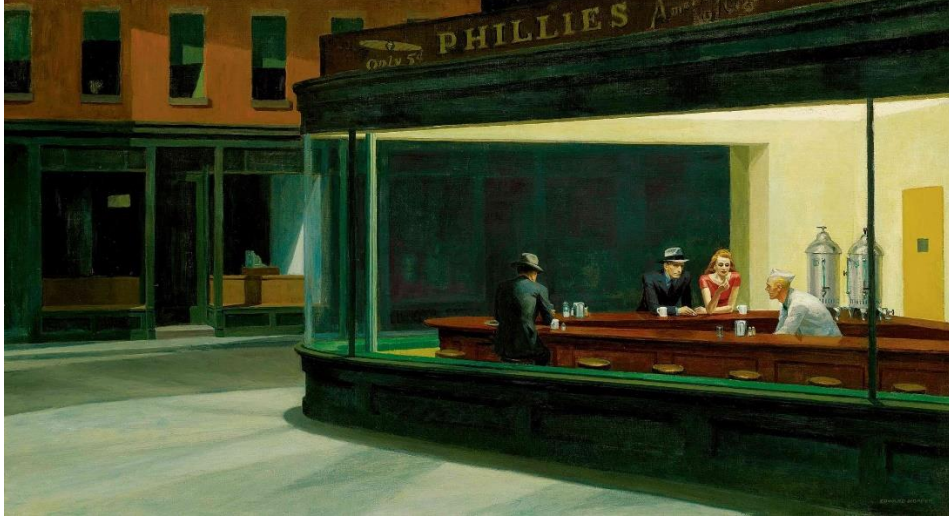

Şekil 5. Vincent Van Gogh, Patates Yiyenler, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1885.

20.Yüzyıl büyük değişimlerin ve savaşların çağı olarak tarihte yerini almıştır. 20. Yüzyılın ilk yarısında meydana gelen I. Dünya Savaşı kentlerde büyük bir yıkım yaratmıştır (1914-1918). Bu dönemde Avrupa'da ortaya çıkan huzursuzluk ortamı sanatçıları da oldukça etkilemiştir. Alman Dışavurumcuları I. Dünya Savaşı'nın en çok etkilediği Berlin'de doğmuştur. Berlin bu dönemde Avrupa'nın sanayi metropolü haline gelmiştir. Fakat Berlin'de karşımıza ciddi bir sosyal bozulma karşımıza da çıkmaktadır. Savaşta ölenlere duyarsız, sadece hazzı bir yaklaşım süren üst kesimi Alman Dışavurumcu ressamlar eleştirmiştir. Dışavurumcu ressamlar şehirdeki sosyal ve mekânsal ayrışmayı da bize sunmuşlardır. Örneğin Ernest Ludwig Kirchner'in eserlerinde toplumun üst kesiminin yaşantısını ve bulunduğu mekanları çarpıcı ve eleştirel bir biçimde bulabiliriz. Bu dönem ressamlarının figürlerindeki çirkinlik, kentteki burjuvaların kayıtsızlık ve bencilliğine karşı bir eleştiri olmuştur (Eco, 2009, s.368).

20. yüzyılın ortalarında ise II. Dünya Savaşı başlamış, İkinci Dünya Savaşı sonunda kentler ve insanlık büyük bir buhran ve kriz yaşamıştır. Avrupa'da çoğu kent enkaza dönmüş, bireyler yıkım ve ekonomik kriz eşiğinde yaşamlarını sürdürmüşlerdir. Avrupa'daki çoğu sanatçı bu dönemde Amerika'ya göç etmiştir. Amerika bu dönemde önemli bir sanat merkezi haline gelmiştir. Bu dönemde Amerikan şehirlerindeki sosyal ve mekânsal değişimi ve ayrışmayı Edward Hopper, resimlerinde ifade etmiştir. Edward Hopper'ın resimlerinde sıradan bir Amerikan vatandaşının mekanla kurduğu içsel ilişkiyi açıkça görebilmekteyiz. Figür ile mekânın ilişkisi genellikle melankoli ve yalnızlık üzerine temellendirilmiştir. 20.yüzyılın sonunda ise karşımıza yoğun bir tüketim kültürü çıkmaktadır. Amerika'da gelişen bu tüketim kültürü ürünlerin ve malların insana mutluluk getireceğini savunmuştur. Kentler artık alışveriş odaklı temellendirilmiştir (Hodge, 2021, s.185). Bu dönemde tüketim mekanlarının çoğalmasıyla bireyin mekanla ilişkisi yüzeysel ve tüketim odaklı olmuştur. Bu durumu bize "Pop Art" akımı oldukça net kanıtlamaktadır. Pop Art tüketim kültürünün bir ürünüdür

ve kitle kültürünün imgelerini bize sunmaktadır. Reklamlardaki ürünler de artık sanat eserlerine girmiştir. Pop Art eserlerinde birey, mekân ve nesnelerin hepsi gündelik tüketim nesnesi halindedir.

Şekil 6. Edward Hopper, Gece Kuşları, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1942.

Şekil 7. Richard Hamilton, Bugünün Evlerini Bu Denli Farklı, Bu Denli Cazip Kılan Nedir?, Kolaj, 1956.

21. Yüzyıla geldiğimizde ise 20. Yüzyıl'a göre daha yoğun bir tüketim kültürü karşımıza çıkmaktadır. 21. Yüzyılın kentleri de yoğun tüketimden kültüründen etkilenmiş ve anonimleşmiştir. Kapitalist toplum yapısı ve küreselleşme ile mekanlar adeta tek tipleşmiştir. Sosyolog Marc Auge bu dönemin kentlerini tanımlayan "Non- Place (Yok-yerler)" kavramını öne sürmüştür. Bu kavramda birey ile mekân ilişki kurmamaktadır, mekanlar gerekli fiziki imkanlara sahip olmasına rağmen bireye aitlik hissi vermemektedirler (Auge, 2016, s.18). Yok-yerlere örnek olarak günümüz hipermarketlerini, otoyollarını ve kısa süreli kullanım mekanlarını örnek verebiliriz. Küresel firmaların mekânsal aynılıkla dizayn ettiği kafe, otel gibi mekanlar da yok yer statüsündedir. Bu yerlerde sosyal ve mekânsal ayrışmanın ayrışma sorunsalının yerini 21. Yüzyılın temel problemi olan "iletişimsizlik" almıştır. 21. Yüzyıla kadar kentlerde bireyler mekanla ilişki kurmuş, bu ilişki kimi zaman sosyal ve

mekânsal ayrışma kimi zaman ise mekanla uyum getirmiştir. Fakat 21. Yüzyılda karşımıza çıkan yoğun bir içe kapanma kentsel deneyimlerimizi adeta alt üst etmiştir. 21. Yüzyıl bireyinin kullan-at felsefesinden dolayı asıl sorunsalı bireysel yaşantıya odaklanma ve narsisim olmuştur (Tylor, 2020, s.12). Sadece faydacılık üzerine temellendirilen bu yaşam tarzı ile artık kent mekanları da anlamını yitirmiş çoğu yer adeta gel-geç yerine dönüşmüş ve bu yerler zamanla yukarıda belirtilen yok-yerlere dönüşmüştür. Günümüz resim sanatında sosyal ve mekânsal ayrışmayı iletişimsizlik üzerine temellendiren sanatçılara örnek olarak Corinne Wasmuht, Richard Estes'i gösterebiliriz. 21. Yüzyılın kentsel krizlerinin en önemli olgusu da "Enformasyon" krizidir. Daniel Bell'e göre Enformasyon Toplumu'nu doğuran bilgisayardır (Kumar, 2010, s.23). Enformasyon toplumu bireye evinde küresel dünyaya erişim hizmeti sunmaktadır. Birey evinin dışına çıkmadan internet teknolojileri ile işlerini yapabilmektedir. Mekânın fiziksel varlığının artık herhangi bir anlamı yoktur. Tüketim yapmak ve sosyalleşmek için evden çıkma gerekliliği artık kalkmıştır. Online alışveriş ve diğer hizmetlerle birey ev içinde tüketmeye başlamıştır (Ritzer, 2010, s.221). Covid-19 pandemisi ile bu durum hepimizin hayatında oldukça fazla yer etmiştir. Kent mekanının kısıtlanmasıyla evlere kapanan bireyler enformasyon teknolojilerini oldukça fazla kullanmıştır. Kent mekânından gitgide soyutlanan birey adeta evdeki odanın içerisinde hapsolmuş haldedir. Bireyin kendini sadece sanal bir ortamda göstermesi kentlerin sosyalleşme misyonunu adeta alt üst etmiştir. 21. Yüzyıl adeta kentsel mekânın tanımını değiştirmiştir. Günümüz sanatçıları bu durumu çeşitli sanatsal üretimlerle ele almışlar, 21. Yüzyılın içe kapanık bireyini konu edinmişlerdir. Günümüz resim sanatında karşımıza 19. Yüzyılın canlı sosyal hayatını yaşayan bireyleri yerine (Emma Talbot'un mekân içinde melankoli yaşayan figürleri, David Haines'in iç mekânda telefonlu erkek figürleri) karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 8. Emma Talbot, Banyo, Kağıt Üzerine Guaj Boya, 2011.

3. TARTIŞMA VE SONUÇ

Kentlerde sosyal ve mekânsal ayrışmanın resim sanatına etkisi her dönem kendine özgü farklılıklar taşımaktadır. Kentsel yaşamın dinamiğinin değişimi, sanatçıları Rönesans'tan günümüze kadar etkilemeyi sürdürmektedir. Her dönem kendi içinde krizler barındırır da 21. Yüzyılın içe kapanık kentleri sanatsal, sosyal ve ekolojik pek çok sorun barındırmaktadır. Filozof Byung Chul-Han'a göre günümüz toplumu hastaneler, hapishaneler, fabrikalardan oluşan bir disiplin toplumu değildir. Bunların yerini bürolardan oluşan gökdelenler, bankalar, alışveriş merkezleri alır ve bu da toplumu performans toplumuna dönüştürmüştür. Bu performans toplumunun eskisine göre özgürlüğü fazla olsa da birey yoğun rekabetten dolayı depresif ve ruhen yorgundur (Chul-Han, 2019, s. 17-18). Günümüz bireyinin bedensel sağlığına baktığımızda ise dünyadaki mega kentlerin artan sanayi ve nüfus sonucunda kirlenen havaları bireyleri hasta etmekte sonrasında ölüme sebep vermektedir. Az gelişmiş ve gelişme sürecindeki ülkelerde sağlıksız atık, madencilik ve kentleşme politikaları kentlerde yeni bir sosyal ve mekânsal ayrışma sorunsalı olarak karşımıza çıkmaktadır. Yüksek zümrenin iklim kontrollü, yapay iklim sistemli konutlarda ve iş merkezlerinde bulunmasını antropolog Tim Choy zenginlerin temiz havaya erişimi varken (yüksek gökdelenlerde bulunan hava temizleme sistemleri) yoksulların gettolarda en kalitesiz havaya maruz kalmasını büyük bir adaletsizlik olarak belirlemiştir (Graham, 2017, s.208). İklim krizi eşitsiz kent politikalarıyla birleşince kentteki bireylere zarar vermeye adeta zehirlemeye başlamıştır. 21. Yüzyıl'ın kentli bireyinin bedeni artık yüksek miktarda kirli hava partikülleri taşımaktadır. Öte yandan içi kapanık bir şekilde enformasyon teknolojileri ile hayatını sadece iç mekânda geçirmesi günümüz bireyini geçmişten bugüne en krizli çağı yaşamasına sebep olmuştur. Bu krizli çağda bireyi deforme bir biçimde ele alan güncel sanatçılar vardır. Örneğin Jenny Saville'nin hasta, kilolu ve ameliyatlı bedenleri 21. Yüzyıl insanının bir yansımasıdır. Benzer şekilde heykeltıraş John Isaac'ın sağlıksız insan bedeni heykelleri kirli ve toksinlerle dolu eşitsiz bir kentin ürünüdür.

Sonuç olarak günümüz çağında artan teknoloji sonucunda gelişen mega kent yapısı sosyal ve mekânsal eşitsizliklerden dolayı bireye olumsuz bir etki yaratmaktadır. 21. Yüzyıl kentlerinin içe kapanık yapısı bireyi yalnızlaşmaya iterken, biyolojik olarak da iklimsel krizler ve çevresel kirlilik bireye zarar vermektedir. Kentlerin bu noktada rant odaklı yerine birey odaklı planlanması hayati bir önem taşımaktadır. Kentli bireyin yaşantısı her dönemde sanatı etkilediği için, mutlu bir kentli bireyin de sanatta ele alınışı daha olumlu olacaktır.

Kaynakça

- Mumford, L. (2013). Tarih Boyunca Kent. (G. Koca ve T. Tosun, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
Öztürk, M. (2014). Sine-Masal Kentler. İstanbul: Doğu Kitapevi.

- Krausse Anna, C. (2005). Rönesanstan Günümüze Resim Sanatının Öyküsü. (D. Zapçioğlu, Çev.). İstanbul: Literatür Yayınları.
- Gombrich Ernst, H. (2004). Sanatın Öyküsü. (E. Erduran ve Ö. Erduran, Çev.). İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Farthing, S. (2012). Sanatın Tüm Öyküsü. (G. Aldoğan ve F. C. Çulcu, Çev.). İstanbul: Hayalperest Yayınevi.
- Sennett, R. (1996). Kamusal İnsanın Çöküşü. (S. Durak ve A. Yılmaz, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Eco, U. (2009). Güzelliğin Tarihi. (A. C. Akkoyunlu, Çev.). İstanbul: Doğan Kitap.
- Freyer, H. (2014). Sanayi Çağı. (B. Akarsu ve H. Batuhan, Çev.). İstanbul: Doğubatı Yayınları.
- Auge, M. (2016). Yok-Yerler. (T. Ilgaz, Çev.). İstanbul: Daimon Yayınevi.
- Ritzer, G. (2010). Büyüsü Bozulmuş Dünyayı Büyülemek. (F. Peyzin, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Taylor, C. (2020). Modernliğin Sıkıntıları. (U. Canbilen, Çev.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Graham, S. (2017). Dikey Dünya. (A. Karatay, Çev.). İstanbul: Küy Yayınevi.
- Kumar, K. (2010). Sanayi Sonrası Post-modern Topluma Çağdaş Dünyanın Yeni Kuramları. (M. Küçük, Çev.). Ankara: Dost Yayınevi.
- Hodge, S. (2021). Modern Sanatın Kısa Öyküsü. (D. Öztok, Çev.). İstanbul: Hep Kitapevi.
- Chul-Han, B. (2019). Yorgunluk Toplumu. (S. Yalçın, Çev.). İstanbul: Açılım Kitap.

